

haar personen aanging, in de Kerk als leden verkeerden; maar dan ook als machthebbende haar plicht en roeping gevoelen, om met de haar ten dienste staande middelen de zaak en taak van Christus' Kerk te bevoren. Zoo eerst kon de grondgedachte, dat het niet was een Staat met in dien Staat een Kerk, maar een Kerk, met in die ééne Kerk onderscheiden burgerlijke Staten, tot haar uitwerking komen. Doch juist hierdoor werd dan ook het beginsel van Calvijn's reformatie in zeer ernstig gevaar gebracht. Dat beginsel toch lag in de Uitverkiezing. Van die Uitverkiezing moest wel op grond der Schrift, ja, op grond van Christus' stellige uitspraak, beleden worden, dat ze niet massaal van aard was, maar beheerscht bleef door den regel, „dat velen geroepen zijn, maar weinigen uitverkoren.” Vatte men nu de Kerk op als de „vergadering der waarachtig geloovigen”, en beleed men, dat nergens een geheel volk, maar slechts een deel der bevolking der uitverkiezing deelachtig is, dan stuitte men al spoedig op een onoplosbare tegenspraak. Om van de hoede en hulp der Overheid verzekerd te zijn, moest het Confessioneel karakter der Kerk gehandhaafd, en zou de Overheid, krachtens dit haar confessioneel karakter, de ware Kerk beschermen, en alle voortwoekering van de secte, de afgoderij en het ongeloof te keer gaan, dan moest men wel beginnen met heel het volk, op grond van zijn Doop, als Christelijk te beschouwen en alzoo aan het volk in zijn groote massa, zij 't al met uitzonderingen, een positie in de Kerk van het land te verzekeren. De gewetensvrijheid kon toegelaten, maar pleidooi voor eigen afwijkende belijdenis en voor eigen anders ingerichten eeredienst was niet toelaatbaar. Het toelaten van een praetendent Kerk, naast of tegenover de ware Kerk, liet zich niet logisch construeeren. Nu liet zich in het kleine Genève dit stelsel denken; maar zoodra men zich uit deze kleine Republiek naar het groote, monarchale Frankrijk verplaatste, dat officieel althans nog geheel in den Roomsch-hierarchischen vorm beklemd lag, moest Calvijn's stelsel noodzakelijk tot politieke breuke leiden. Dit stelsel toch hield in, dat bij aantasting door de Hooge Overheid van het geloof, de lage Overheid en de Ordines verplicht waren, desnoods met den sterken arm het voor de verdrukte geloovigen op te nemen; iets wat er, gelijk Languet zeer helder inzag, toe leiden kon, ja toe leiden moest, dat het groote Rijk in zijn eenheid werd aangetast. Gemeentelijke Overheden en gewestelijke Overheden konden toch, inge-